

Cinderella across Cultures. New Directions and Interdisciplinary Perspectives, Martine Hennard Dutheil de la Rochère, Gillian Lathey i Monika Woźniak, ur., Wayne State University Press, Detroit, 2016., 421 str.

Za "Pepeljugu" bismo lako mogli ustvrditi da je najpopularnija, najpoznatija, a možda i najdugovječnija bajka na svijetu (kineska varijanta iz 9. stoljeća redovito se javlja na popisima kandidata za najstariju poznatu bajku, a neke od motiva karakterističnih za taj tip priče nalazimo i u egipatskoj pripovijesti o Rhodopis, zabilježenoj u 1. stoljeću). Stotine inačica širom svijeta pričaju o potlačenoj djevojci koja uz pomoć čudesnih bića i/ili čarobnih predmeta uspijeva bitno popraviti vlastiti materijalno-društveni položaj i udati se za kraljevića (ili kakvog drugog visokopozicioniranog mladića). O tome da njena popularnost ne jenjava ni danas svjedoče i nebrojene književne, filmske, stripovske, kazališne i ine medijske adaptacije, kao i činjenica da su se pojedini motivi, poput staklene cipelice, dobre vile ili bundeve-kočije, prometnuli u značenjski bogate simbole koji egzistiraju i izvan granica bajke. Na koncu, tom "globalnom kulturnom ikonom" (str. 2; moj prijevod) bavi se i pozamašan korpus stručne literature. Štoviše, prva studija u potpunosti posvećena jednoj bajci, ona Marian Roalfe Cox (1893), analizira upravo "Pepeljugu" (točnije 345 inačica spomenutog tipa priče). Od važnijih studija valja spomenuti i *The Cinderella Cycle* (1951) Anne Birgitte Rooth, *Cinderella: A Casebook* (1982), koju urednički potpisuje Alan Dundes, te *The Cinderella Story: The Origins and Variations of the Story Known as Cinderella* (1989) Neila Philipa. Dobrodošao prilog istraživanju "Pepeljuge" nedavno je ponudila i izdavačka kuća Wayne State University Press u vidu opsežnog, multidisciplinarnog zbornika *Cinderella across Cultures. New Directions and Interdisciplinary Perspectives*.

Izrastao iz znanstvenoga skupa održanog 2012. godine na rimskome sveučilištu La Sapienza, zbornik objedinjuje osamnaest radova (uokvirenih predgovorom, uredničkim uvodnikom, indeksom i bilješkom o autori(ca)ma) koje su urednice Martine Hennard Dutheil de la Rochère, Gillian Lathey i Monika Woźniak podijelile u tri tematske skupine.

Prvu tematsku skupinu, posvećenu kanonskim inačicama "Pepeljuge" (u prvom redu Perraultovoj i Grimmovoj) te povijesnim i kulturnim kontekstima iz kojih su izrasle, otvara prilog Ruth Bottigheimer. Ispisujući tiskanu povijest "Pepeljuge" (od Basilea i Perraulta do Madame d'Aulnoy i braće Grimm) te istražujući njen prijelaz iz pisane u usmenu tradiciju, Bottigheimer traga za korijenima transformacije eponimske junakinje iz kraljevine "sa stavom" i izraženom osobnosti u "narodsku princezu" s malo ili nimalo karaktera. U odmaku od tradicionalnog promišljanja pojedinačnih pripovijesti u kontekstu širih kategorija temeljenima na tipu priče, likovima ili epizodama, Kathryn A. Hoffmann Perraultovu bajku o staklenoj cipelici sagledava u kontekstu priča koje tematiziraju umjetničke artefakte (među ostalim i one izrađene od stakla), te širem okviru talijanske i francuske tradicije bajke 17. stoljeća. U dodatku radu autorica se osvrće na debatu o tome je li Perraultova cipelica zapravo staklena (*verre*) ili krznena (*vair*) te nudi vrijedan popis rječnika i enciklopedija objavljenih na engleskom i francuskom jeziku koji u većoj ili manjoj mjeri pridonose perpetuaciji kontroverze.

Potaknuta recentnim porastom zanimanja za osobu prevoditelja/ice i prepoznavanjem činjenice da njegovi/njezini stavovi u određenoj mjeri neizbježno utječu na proces prevodenja i njegov konačni "proizvod", Gillian Lathey piše o Robertu Samberu, prvome prevoditelju Perraultove "Pepeljuge" na engleski jezik (1729). Cyrille François ponudio je diskurzivnu analizu naoko sličnih inačica "Pepeljuge": Perraultove i Grimmove. Istražujući načine na koje kultura oblikuje ideologiju pripovjednoga teksta, autor je posebnu pozornost posvetio pripovjednim strategijama, po(r)uci djela, uporabi i ulozi čarolije, te likovima. Tema rada Talithe Verheij popularne su tiskane verzije "Pepeljuge" objavljene u Nizozemskoj u razdoblju od 1700. do 1900. godine, kada je na

snazi ideološka cenzura dječje književnosti. Daniel Aranda bavi se tekstualnim intervencijama i modifikacijama (posebice na planu pouke djela) prisutnima u tiskanim verzijama Perraultovog teksta objavljenima između 1850. i 1900. godine u Francuskoj.

Šest radova okupljenih u drugome dijelu zbornika analizira suvremene, subverzivne (uglavnom *queer* i feminističke) adaptacije bajke o Pepeljugi, poput romana *The Edible Woman* Margaret Atwood (Rona May-Ron) i *Bound* Donne Jo Napoli (Roxane Hughes), pripovijetke “The Tale of the Shoe” objavljene u zbirci *Kissing the Witch* Emme Donoghue (Ashley Riggs) i slikovnice *Prince Cinders* Babette Cole (Jennifer Orme). Martine Hennard Dutheil de la Rochère usporedila je dvije “Pepeljuge” Angele Carter: njen prijevod Perraultove bajke u kojem u prvi plan izbija “emancipatorska poruka” upućena mladim djevojkama (str. 162; moj prijevod) i njenu Grimmo-vom bajkom nadahnutu pričom “Ashputtles or The Mother’s Ghost”, koja tematizira odnos između majke i kćeri. Mark Macleod pozabavio se pojavnošću i transformacijama motiva karakterističnih za bajku o Pepeljugi u suvremenim LGBTI romanima za mlade (*Rainbow Boys* Alexa Sáncheza, *Out of the Pocket* Billa Konigsberga, *Boy Meets Boy* Davida Levithana i dr.).

Treći dio zbornika posvećen je “Pepeljugi” u vizualnoj kulturi: na ilustracijama, filmu i (filmskim, kazališnim itd.) plakatima. Sandra Beckett analizirala je adaptacije bajke objavljene od sedamdesetih do danas koje se obraćaju dvostrukoj – i odrasloj i dječjoj – publici i u kojima je naglasak na vizualnom pripovijedanju. Posebnu pozornost autorica je posvetila umjetnicima/ama koji/e napuštaju tradicionalnu ilustraciju u korist inovativnijih vizualnih rješenja (npr. Warja Lavater, Joanna Rubin Dranger, William Wegman). Jan Van Coillie istražio je ilustracije brojnih izdanja “Pepeljuge” objavljenih u Nizozemskoj i Flandriji od 1850. godine, napose načine na koje one komplementiraju tekst, vizualiziraju likove i njihove međudnose, te oblikuju kulturno uvjetovane norme i vrijednosti. Recepcija “Pepeljuge” u Poljskoj tema je radova Monike Woźniak i Agate Hołobut: Woźniak pokazuje kako se, u nedostatku “službene” nacionalne inačice, kanonske verzije bajke “nacionaliziraju” i prilagođavaju specifičnom poljskom kontekstu, dok Hołobut analizira poljske plakate za kazališne, operne, baletne i filmske adaptacije bajke nastale u 20. i 21. stoljeću. Rad Xenie Mitrokhine posvećen je recepciji i prilagodabama klasične priče o društvenom usponu u kontekstu sovjetske masovne kulture. Zaključnu riječ u tematskoj sekciji, a šire i zborniku, ima Jack Zipes, čiji prilog (popraćen opsežnom filmografijom koja obaseže više od jedanaest stranica) donosi pregled filmskih (igranih i animiranih, dugometražnih i kratkometražnih) adaptacija “Pepeljuge”.

Cinderella across Cultures višestruko ispunjava obećanje inovativnosti naznačeno u podnaslovu. Za razliku od ranijih (prethodno nabrojanih) zbornika i monografija koji najvećim dijelom donose komparativne analize manjeg ili većeg broja tekstualnih inačica “Pepeljuge”, pri čemu im je primarni cilj uočiti njihove sličnosti te na temelju njih opisati osnovni pripovjedni model bajke, u središtu zanimanja ovdje prikazanog zbornika upravo su različitosti, odnosno kulturne, društvene, umjetničke i ine specifičnosti pojedinih inačica, adaptacija i reinskripcija bajke o Pepeljugi. Naglasak je pritom na dinamičnom aspektu bajke – koju se definira ponajprije kao kulturni tekst izrastao iz specifičnog društvenog, povijesnog, itd. konteksta – i njenim preobrazbama unutar različitih medija, jezika i žanrova. Bogatstvo građe komplementira raznolikost pristupa i teorijsko-metodoloških aparata posuđenih iz širokog raspona znanstvenih disciplina, od folkloristike i lingvistike do kulturnih i medijskih studija. Temeljen na zasadama suvremenih spoznaja i pravaca u istraživanju bajke, zbornik otvara niz zanimljivih i nadasve poticajnih tema i problema, nudi široku lepezu raznolikih, inovativnih pristupa te upozorava na iznimno dinamičnu i transmedijsku narav žanra bajke koji se neprestano mijenja, prilagođava i iznova stvara.

Informativni i inspirativni pojedinačni prilozi tvore preglednu, skladnu i dobro osmišljenu cjelinu, koja predstavlja iznimno vrijedan prilog istraživanju bajki, ali i popularne kulture, prevođenja, filma i (dječje) književnosti. Zahvaljujući mnogostrukosti pristupa i izuzetnoj tematskoj raznolikosti, *Cinderella across Cultures* nudi pouzdan izvor i poticaj za buduća istraživanja ne samo “Pepeljuge”, već i (suvremene) bajke općenito.